

практичних можливостей реалізації злочинних намірів особами з криміногенними нахилами.

Виконання завдань оперативно-розшукової профілактики потребує ширшого використання інформації, й в особливості кримінологічного характеру. [4, С. 137].

У зв'язку з цим, зокрема, пропонується активніше практикувати використання можливостей оперативно-розшукової профілактики у частині оперативно-розшукових заходів, що не потребують їх санкціонування.

Такий підхід сприятиме розвитку системи протидії злочинам у напрямку посилення значення оперативно-розшукової профілактики. В умовах демократизації та гуманізації суспільних відносин використання можливостей оперативної-розшукової профілактики як складової протидії злочинності не втрачатиме своєї актуальності.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

2. Цехан Д.М., Луцюк П.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення запобігання злочинам у сфері господарської діяльності оперативними підрозділами ОВС. [Електронний ресурс]. Режим доступу: // <http://criminology.onua.edu.ua/?p=477>.

3. Білецький В. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності у прикордонній сфері // Держава та суспільство. 2011. С. 176–180.

4. Кримінологія і профілактика злочинів: курс лекцій / Ю.В. Александров, А. П. Гаврилишин, В.Г. Лихолоб та ін. Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1996. 174 с.

Рец В.В.

курсант 2-го курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Павлова Н.В.

кандидат юридичних наук
старший викладач
кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ГІПНОЗУ ЯК НЕТРАДИЦІЙНОГО МЕТОДУ КРИМІНАЛІСТИКИ

Під час розслідування злочинів перед слідчим постає завдання встановлення об'єктивної істини. Для досягнення цієї мети, слід спрямувати сили і засоби на пошук, отримання, правильне вилучення та залучення до

кримінального провадження доказів, які мають суттєве значення у кримінальному судочинстві. Саме тому законодавець чітко визначає що є доказами та визначає порядок їх використання у кримінальному процесі.

Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України, процесуальними джерелами доказів визнаються: показання, речові докази, документи та висновки експертів. Що стосується процесу доказування, то інформація, в даному випадку, може бути лише двох видів: доказова та орієнтуюча [6]. Самі факти є явищами і подіями, які неможливо приєднати до кримінального провадження, проте така можливість є щодо відомостей про них, зафіксованих у відповідних процесуальних документах у встановленому законом порядку.

Слід звернути увагу на те, що з кожним роком злочинність знаходить нові прояви. Перш за все, це пов'язано з розвитком суспільства в цілому, окремих напрямків науки та техніки та вдосконалення вмінь злочинців. Все це в сукупності призводить до того, що органи досудового розслідування вимушені розробляти нові форми протидії злочинності та методів розслідування, у тому числі і нетрадиційних.

У криміналістиці під нетрадиційними методами та засобами, слід розуміти такі знання, які ще не набули достатнього визнання та розповсюдження. Зазвичай, вони є досить сталі та загальновідомі в науці, проте для практики є відчужуванні і тільки починають впроваджуватись [4].

Теоретичним питанням дослідження проблем та використання нетрадиційних способів отримання інформації у кримінальному процесі приділено доволі багато уваги з боку праць відомих вчених. Зокрема, цими питаннями займалися: Р.С. Белкін, В.О. Волинський, В.К. Весельський, Л.І. Казміренко, Н.С. Карпов, В.О. Коновалов, Н.І. Клименко, О.І. Клевцов, І.І. Когутич, В.С. Кузьмічова, Ю.К. Орлов, М.А. Селіванов, В.М. Тертишник, В.Ю. Шепітько та інші.

В криміналістиці існує багато методів, але для їх вивчення Н.І. Клименко пропонує класифікувати їх та розмежувати на три категорії: нетрадиційні криміналістичні знання, нетрадиційні спеціальні знання та психоенергетичні знання. Так, до першої групи відносять одорологію, фоноскопію, голографію та прогнозування; до другої – ергономіку, кінесику, генетику, нумерологію та гіпноз; до третьої – яснобачення, біоритмологію та біолокацію. Звичайно, даний перелік не є вичерпним [3].

Проте, у теперішній час на практиці найбільш ефективно та реальне застосування лише перших двох груп, вони є найбільш науково обґрунтованими та дослідженими. Третю групу науковці відносять до галузей дослідження, що вивчають паранормальні явища людини, знання про які зосереджуються в інших науках (медицині, біології, фізики, психології та інше) [1].

Більш детально хотілося би зупинитися на нетрадиційних спеціальних знаннях, а саме гіпнозі.

Гіпнозом є штучно викликаний стан людини, подібний до сну, в основу якого покладено явище гальмування певних процесів головного мозку, зокрема перебігу нервових процесів вищих відділів [2].

У вітчизняній практиці, на відміну від закордонної, метод гіпнозу не знайшов свого офіційного впровадження в діяльності правоохоронців. В юридичній літературі зустрічаються лише поодинокі випадки використання даного методу. Взагалі його застосування досить проблемне питання, що в першу чергу, як вважають більшість науковців, пов'язано з пригніченням волі людини під час гіпнотичного сну, та грубим вторгненням у її свідомість та великим ризиком заподіяння шкоди психічному здоров'ю загіпнотизованого.

Україна є правовою державою, а це означає, що людини, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [5]. Саме тому, застосування гіпнозу неможливо без добровільної згоди допитуваного. Про правомірність використання самого методу свідчить право вибору і дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Виявлення доброї волі особи закріплено у ст. 28 Конституції України, де записано, що «жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям» [5].

Досвід інших держав показує, що гіпноз може застосовуватися тільки до осіб, які надали на це добровільну згоду і зацікавлені в розслідуванні злочину. Так, юридична література описує один із випадків, коли свідок під час розслідування зґвалтування та вбивства малолітньої В., бачив можливого вбивцю, проте не міг описати його прикмети, оскільки бачив його у звичайній обстановці. Він надав добровільну згоду на застосування до нього методу гіпнозу. Правоохоронці були здивовані, коли свідок під гіпнозом назвав не лише загальні прикмети злочинця, такі як одяг, колір волосся, статуру, а й навіть такі деталі, як родимка над правим оком та татуювання на лівій руці. Ці дані дали змогу скласти портрет, за яким злочинець був упізнаний, затриманий та пізніше засуджений [4].

Метод гіпнорепродукції в такому вигляді не можна використовувати в Україні, оскільки у нас немає науково обґрунтованого механізму його використання. Проте відмовлятися від цього методу не можна. Також, слід зауважити на позитивному ставленні правоохоронців до нетрадиційних способів, засобів, методів, що зумовлено, перш за все розумінням того, що будь-яка інформація здатна наштовхнути органи досудового розслідування на пошук слідів, встановлення обставин події та встановлення особи злочинця.

Закріплення і детальне регламентування в законі порядку, умов і особливостей проведення даної процедури уявляється неможливим. Це пов'язано з прискореним розвитком наукових знань, методів і прийомів, постійним вдосконаленням науки і техніки. Доведення наукової достовірності в розслідуванні кримінальних правопорушень визнається

рівнем істинності результатів, одержаних під час застосування того чи іншого прийому, методу, засобу. Це перешкоджає визнати доказовою інформацію, отриману під час використання таких нетрадиційних методів криміналістики. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що дана інформація не має процесуальної доказової перспективи та її можна використовувати лише як орієнтуючі знання. Критерієм допустимості такої інформації може бути лише її перевірка за допомогою спеціальних знань.

1. Клевцов О. Мова жестів як нетрадиційне знання в розслідуванні злочинів // Право України. 1998. № 4. С. 58-61.
2. Клевцов О. Можливість використання гіпнозу в оперативно-слідчій практиці правоохоронних органів // Право України. 1998. № 7. С. 63-67.
3. Клименко М., Клевцов О. Можливості використання в розслідуванні злочинів деяких нетрадиційних криміналістичних та спеціальних знань і методів // Право України 1998. № 1. С. 95-100.
4. Книженко С.О., Сергеева М.М. Актуальні проблеми використання нетрадиційних методів розслідування злочинів // Форум права. 2011. №4. С. 372-375.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року // <http://www.rada.gov.ua>.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2013 року // <http://www.rada.gov.ua>.

Скорик Т.М.

курсант
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Телійчук В.Г.

доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ ОСІБ ДО НЕГЛАСНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Суттєвою новацією Кримінального процесуального кодексу України є інститут негласних (слідчих) розшукових дій як засобів формування доказів у кримінальному провадженні. Важливою умовою реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина є забезпечення законності в діяльності органів досудового розслідування. Проведення негласних слідчих